

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

Торайғыров университетінің ХАБАРШЫСЫ

Экономикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК

Торайғыров университета

Экономическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3552

№ 4 (2025)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Экономическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ93VPY00029686

выдано
Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области экономики, управления,
финансов, бухгалтерского учета и аудита

Подписной индекс – 76133

<https://doi.org/10.48081/JQEX2549>

Бас редакторы – главный редактор
Давиденко Л. М.
доктор PhD

Заместитель главного редактора Гребнев Л. С., д.э.н., профессор
Ответственный секретарь Шеримова Н. М., доктор PhD

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Шмарловская Г. А.,	д.э.н., профессор (Беларусь);
Кунызов Е. К.,	доктор PhD, доцент;
Алмаз Толымбек,	доктор PhD, профессор (США);
Мукина Г. С.,	доктор PhD, ассоц. профессор, доцент;
Дугалова Г. Н.	д.э.н., профессор
Алтайбаева Ж. К.,	к.э.н.
Мусина А. Ж.,	к.э.н., ассоц. профессор, доцент;
Титков А. А.,	к.э.н., доцент;
Шокубаева З. Н.	технический редактор.

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

© Торайгыров университет

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

Aliyev A. S., Amanova G. D., Tazhbenova G. D., Ahmetova A. A., Aliyeva Zh. S. Modernisation of accounting practices to reduce financial risks in the construction industry	6
Андабаева Г. К., Какижанова Т. И., Утепкалиева К. М., Абинова А. Ю. Тұрақты даму аясында жасыл экономиканың қазақстандағы мүмкіндіктері	17
Арынова З. А., Бекниязова Д. С., Кайдарова С. Е., Золотарева С. В., Шеломенцева В. П. Виртуалды ортада білім беру қызметтері тұтынушыларының мен университеттердің өзара әрекеттесуінің тұжырымдамалық моделі	33
Assanova A. D., Ashirbekova L. Zh., Sansyzbaeva G. N. Enhancing local governance efficiency through QMS In Kazakhstan	51
Barzhaksyyeva A. A., Amirbekuly Y., Yucel F. Government education spending as a moderator of digitalization effects on youth employment	69
Беспалый С. В., Жанузакова С. К., Альназарова Г. Ж., Абраменко А. П., Беспалая Е. В. Институциональная устойчивость в университетах Казахстана: вызовы, индикаторы и перспективы	86
Денисова О. К., Конурбаева Ж. Т., Саденова А. М. Подготовка человеческого капитала для условий индустрии 4.0 в Казахстане	105
Домалатов Е. Б., Воронкова О. Ю., Байгужинова А. Ж., Абылайханова Т. А., Мамырбекова Д. С. Устойчивость молочно-продуктовой подсистемы агропромышленного комплекса в условиях цифровой логистики	125
Dyrka S. Improving the competitiveness of business structures based on strategic planning methods	142
Ержанова Ж. К., Жанғалиева Е. С., Тапалова А. А. Қазақстандағы жастар еңбек ресурстарын қалыптастырудағы негізгі жағдайлар және оны ұтымды ұйымдастыру	162
Жиенбаева Г. М., Бержанова А. М., Мухамбеткалиева Ф. К. Экономические эффекты цифровых платформ на занятость, производительность и доходы западного Казахстана	177

<https://doi.org/10.48081/ICLV2125>

**А. Б. Тулаганов¹, *А. М. Атеенова², Ж. М. Акимов³,
К. А. Утегенова⁴, С. Ж. Кельбетова⁵**

¹Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Астана қ.

²М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан ғылыми-зерттеу
университеті, Қазақстан Республикасы, Шымкент қ.

³Қ. Құлажанов атындағы Қазақ технология және бизнес
университеті, Қазақстан Республикасы, Астана қ.

⁴Қорқыт ата атындағы Қызылорда университеті,
Қазақстан Республикасы, Қызылорда қ.

⁵Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті,
Қазақстан Республикасы, Ақтөбе қ.

¹ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4169-8911>

²ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5660-9021>

³ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5476-9742>

⁴ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9929-7761>

⁵ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1472-8527>

*e-mail: Super.nurilya2017@mail.ru

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТУРИСТІК АРНАЙЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ АЙМАҚТАРДЫ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Бұл мақалада туризм бағытындағы арнайы экономикалық аймақтарды мемлекеттік басқару жүйесін жетілдіру мәселелері қарастырылады. Мақаланың мақсаты – әлемдегі және Қазақстандағы туристік арнайы экономикалық аймақтарды тиімді басқарудың теориялық және практикалық аспектілерін зерттей отырып, олардың әлеуметтік-экономикалық дамуындағы ролін анықтау және басқару тетіктерін жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу. Зерттеу міндеттері: арнайы экономикалық аймақ ұғымының мәнін ашу, туристік арнайы экономикалық аймақтардың қазіргі жағдайына талдау жасау, шетелдік тәжірибені салыстыру, және мемлекеттік басқару тиімділігін арттыру жолдарын ұсыну. Зерттеу барысында

жүйелі талдау, салыстырмалы әдіс, статистикалық деректерді талдау, сонымен қатар күшті, әлсіз жақтары мен қауіп-қатерлері мен мүмкіндіктерін бағалау бойынша SWOT-талдау сияқты әдістер қолданылды. Зерттеу нәтижесінде туристік арнайы экономикалық аймақтарды басқарудағы негізгі проблемалар, оның ішінде мемлекеттік органдар мен инвесторлар арасындағы үйлестірудің жеткіліксіздігі, маркетингтің шектелуі және инфрақұрылымдық кедергілер анықталды. Цифрландыруды, мемлекеттік-жекеменшік әріптестікті дамытуды және құқықтық базаны жетілдіруді қоса алғанда, басқарудың тиімділігін арттыру үшін бағыттар ұсынылды. Алынған нәтижелер туристік арнайы экономикалық аймақтарды басқару механизмдерін жетілдіруге және олардың аймақтық дамуға қосар үлесін арттыруға бағытталған ұсыныстарды негіздеуге мүмкіндік береді.

Кілтті сөздер: арнайы экономикалық аймақтар, туристік инфрақұрылым, мемлекеттік басқару, өңірлік даму, инвестициялық саясат, туризм, мемлекеттік-жеке меншік әріптестік

Кіріспе

Әлемдік экономиканың трансформациясы, белгіленген көп полярлыққа байланысты геосаяси жағдайдың өзгергіштігі, экономикалық өсудің жаңа орталықтарының қалыптасуы Қазақстан экономикасының дамуының нақты векторын - шикізат бағытынан инновациялық, технологиялық дамуға көшу анықтайды. Мұндай дамуға көшудің негізі олардың тиімді технологиялық дамуына негізделген халық шаруашылығы салаларын жаңғырту стратегиясы болуға тиіс [1].

Прогрессивті инновацияларды тарту және оларды жаппай көбейту, қарыз алған шетелдік технологияларды отандық ғылыми-зерттеу, тәжірибелік-конструкторлық жұмыстармен байланыстыру арнайы аумақтық құрылымдарды - арнайы экономикалық аймақтарды (АЭА) құрумен қамтамасыз етілуі мүмкін. Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, арнайы экономикалық аймақтардың қызметін тиімді ұйымдастыру ел экономикасының дамуына серпін беріп қана қоймай, оны әлемдік көшбасшыларға шығаруға қабілетті. Бұған мысал ретінде әлемдегі экономиканың ең жоғары өсу қарқынының бірі болып табылатын Қытайды келтіруге болады, оның аумағының үштен бірі арнайы экономикалық аймақ болып табылады [2].

Материалдар мен әдістері

Бұл зерттеу жұмысы туризм бағытында арнайы экономикалық аймақтарды мемлекеттік басқару мәселесіне кешенді талдауға бағытталған. Зерттеу барысында теориялық талдау әдісі – арнайы экономикалық аймақтардың туризм саласындағы мәнін ашуға, олардың мемлекеттік басқарудағы ролін анықтауға қолданылады. Жүйелік тәсіл – туризм бағытындағы арнайы экономикалық аймақтарды инфрақұрылым, инвестициялар, мемлекеттік қолдау, туристік ағым және бизнес-қоғамдастық сияқты өзара байланысты элементтерден тұратын кешенді жүйе ретінде қарастыруға негізделеді. Материалдар ретінде туризмді дамытудағы арнайы экономикалық аймақтардың қызметін сипаттайтын теориялық және практикалық еңбектер пайдаланылды. Негізгі ақпарат көзі ретінде отандық және шетелдік ғалымдардың зерттеулері, туризм саласы бойынша ресми статистикалық деректер, Қазақстан Республикасының заңнамалық актілері, мемлекеттік бағдарламалар мен әдістемелік нұсқаулықтар қолданылды. SWOT-талдау арқылы туризм бағытындағы арнайы экономикалық аймақтардың ішкі және сыртқы ортасы бағаланып, олардың дамуына әсер ететін күшті және әлсіз жақтары, мүмкіндіктері мен қауіп-қатерлері жүйеленді.

Нәтижелер және талқылау

Арнайы экономикалық аймақ әлемдік экономиканың жергілікті жүйесі типтерінің бірі ретінде географиялық оқшауланған аудан болып табылады, мұнда мемлекет шаруашылық субъектілері-резиденттерге олардың белгілі бір экономикалық қызметін жүзеге асыруда мақсатты көп жоспарлы қолдау көрсетеді. Арнайы экономикалық аймақтың экономикалық статусы бірқатар төмендегідей элементтердің болуын білдіреді:

- Ерекше құқықтық режимі бар географиялық шектелген аумақ;
- Бірыңғай менеджмент;
- Өзге экономикадан ерекшеленетін реттеуші режим (ерекше кеден және/немесе салық режимі, айқындалған процедуралар); аймақ резиденттерінде жеңілдік алу құқығы;
- мемлекет пен жергілікті билік тарапынан инфрақұрылымдық қолдау [3].

Бүгінде әлемде 5,4 мың АЭА бар. Оның мыңнан астамы соңғы 5 жылдықта құрылған. Құрылымдық талдау мұндай өсімнің негізгі көзі және локомотиві дамушы елдер, ең алдымен азиялық елдер (75 %) екенін көрсетеді. Азиялық елдер барлық континенттерге ауқымды экспорттық тауарлар ағынына негізделген «әлемдік фабрикалар» массалық тәртіпте жеңілдікті режимде аумақтар құруды қолдайды.

Дамыған елдердің ішінде АЭА АҚШ-та кең тараған, оның үлесіне барлық дамыған елдердегі АЭА 70 % орналасқан. Еуропа елдерінің көпшілігінде АЭА еркін сауда аймақтары ретінде құрылады.

«Арнайы экономикалық аймақтар» ұғымы теориялық және тәжірибелік тұрғыда кең мағыналы. Ғылыми әдебиетте арнайы экономикалық аймақ ұғымын айқындауға екі тәсіл қалыптасқан. Бірі – дәстүрлі тәсіл, мұнда арнайы экономикалық аймақ деп кеден, салық және басқа да жеңілдіктер нысанында артықшылықты режимі бар аймақтар түсініледі [4].

Екінші өнеркәсіптік бағдарланған тәсіл үдемелі өнеркәсіптік өсімді ынталандыруға бағдарланған арнайы экономикалық аймақтардың көптеген типтерін біріктіреді.

Арнайы экономикалық аймақтардың типтері мен нысанының көптігі ғылыми жіктеудің көптігін анықтады. Дегенмен арнайы экономикалық аймақтардың мамандануы бойынша 4 типке бөлуге болады: логистикалық орталықтар (коммерциялық, қойма және логистикалық қызметтер); көп салалы АЭА (жалпы өнеркәсіптік даму); мамандандырылған АЭА (секторларға, дербес салаларға бағдарланған) және инновациялық АЭА (жоғары технологиялы аймақтар, биотехнологиялық аймақтар, экоаймақтар).

Арнайы экономикалық аймақтардың әрқайсысы орналасу аумағына байланысты әртүрлі мақсаттарды жүзеге асыру үшін құрылады және ерекшеленеді. АЭА табысты әрекет етуі үшін бірқатар қағидаттарды басшылыққа алу қажет. Негізгі қағидат АЭА параметрлерін елдің даму басымдықтарымен келістіру қажеттілігінен көрініс табады. Ол аумақта аумақтың мамандануына сәйкес келетін дамыған өндірістік, ақпараттық және басқа да инфрақұрылым болуы керек. Маңызды қағидаттардың бірі АЭА-ты сенімді құқықтық қамтамасыз ету болып табылады.

Сервистік АЭА бұл белгілі бір профильдегі немесе саладағы компаниялар үшін орналастыру ыңғайлылығы принципіне негізделген идеяны жүзеге асырудың мысалы болып табылады:

- жеке тұлғаларға салық салу тұрғысынан ең қолайлы юрисдикциялар;

Бұларға әдетте жеке табыс салығы салыстырмалы түрде төмен елдер (15 %- дан аз), салық органдарына, қылмыстық полицияға және шет елдердің басқа да ұқсас органдарына ақпарат беру туралы келісімдердің аз саны немесе толық болмауы жатады. Әдетте, бұл дамыған курорттық немесе туристік инфрақұрылымы бар, шет елдердің салық органдары арасында жақсы беделі бар шағын елдер. Мұндай елдерге Андорра, Латвия, Монако, Мэн аралдары, Гернси және Джерси, аз дәрежеде Коста-Рика, сонымен қатар Кариб теңізінің курорттық орындары жатады.

– туристік және рекреациялық қызметтерді ұсынуға қолайлы юрисдикциялар (Лас-Вегас, Мальдив аралдары) [5].

1-кесте–Туристік арнайы экономикалық аймақтарды мемлекеттік басқарудың әлемдік тәжірибесіне шолу

№	Аумақ	Тәжірибесі
1	Қытай	Туристік және рекреациялық аймақтарды құру (мысалы, Хайнань аралы), онда салықтық және кедендік жеңілдіктер бар, бұл аймақты халықаралық курортқа айналдыруға мүмкіндік берді
2	Біріккен араб әмірліктері (Дубай, Рас аль Хайма)	қонақ үй бизнесіне, спортқа және ойын-сауық кешендеріне шетелдік инвесторларды тарту үшін еркін сауда аймақтары мен туристік кластерлерді пайдалану
3	Еуропа (Испания, Хорватия, Черногория)	теңіз туризмі мен яхта бизнесін ынталандыру үшін теңіз өңірлерінде туристік АЭА дамыту
4	Куба (Варадеро)	шетелдік капиталға және бұқаралық туризмге бағдарлана отырып, ұлттық экономиканың драйвері ретінде туристік аймақты қалыптастырудың мысалы
5	Ресей Федерациясы	2006 жылдан бастап туристік-рекреациялық арнайы экономикалық аймақтарды құру (Алтай, Байкал, Солтүстік Кавказ, Калининград) Негізгі мәселелер - инвестициялардың жетіспеушілігі, инфрақұрылымның әлсіздігі, бюрократиялық кедергілер
6	Өзбекстан	Самарканд, Бұхара, Хиуада туристік аймақтар құру арқылы мәдени және тарихи мұраға мән берілді, шетелдік туристер үшін жеңілдетілген визалық режимдер енгізілді
7	Қырғызстан	Ыстықкөл туризмін дамыту, онда қонақ үйлер, пансионаттар мен санаторийлер үшін жеңілдіктер беріледі, негізгі назар экологиялық туризмге аударылады
8	Қазақстан	«Бурабай», «Астана - жаңа қала», «Павлодар» АЭА дамыту. Туризм экономиканың басым бағыттарының қатарына енгізілді, негізгі ерекшелігі - туристік аймақтарды индустриялық және сервистік АЭА-мен үйлестіру

Туристік арнайы экономикалық аймақтарды дамытудың әлемдік тәжірибенің жалпы ерекшеліктері салықтық және кедендік жеңілдіктер беру; мемлекеттік-жеке меншік әріптестік есебінен инфрақұрылымды дамыту;

визалық режимді оңайлату; туристік орталық ретінде аумақтың брендин қалыптастыру болып табылады [6].

Туристік арнайы экономикалық аймақтар – бұл туризмді, қонақ үй бизнесін, көлік және рекреациялық инфрақұрылымды дамыту үшін жеңілдікті жағдайлар жасалатын ерекше құқықтық режимі бар аумақтар. Оларды құрудың мақсаты – инвестицияларды ынталандыру, ішкі және кіру туризмін дамыту, жаңа жұмыс орындарын қалыптастыру және шетел валютасын тарту.

Туристік-рекреациялық аймақтар туризм саласындағы туристік және басқа да қызметтің бәсекеге қабілеттілігін арттыру, емдеу-сауықтыру курорттарын дамыту және ауруларды емдеу мен алдын алуды ұйымдастыру, табиғи емдеу ресурстарын әзірлеу және пайдалану жөніндегі қызмет үшін құрылады. Туристік-рекреациялық АЭА құру туризмнің ондағы жұмысшылар саны және қосымша жұмыс орындарын құру тұрғысынан қызметтердің ең мультипликативті саласы екендігіне байланысты ерекше маңызға ие [7].

Туристік-рекреациялық АЭА-ның өнеркәсіптік өндірістік және техникалық-енгізу аймақтарынан түбегейлі айырмашылығы - бұл аймақтарда кез-келген тауар өндіруге емес, халыққа қызмет көрсетуге баса назар аударылады. АЭА аумағында туристік және емдік ресурстарды дамыту және ұтымды пайдалану осы өңірде тұтастай алғанда экономикалық өрлеуге ықпал етуі тиіс.

Дүниежүзілік туризм және саяхаттар жөніндегі кеңестің (WTTC) мәліметтері бойынша 2024 жылы 10,9 трлн. АҚШ доллары (әлемдік экономиканың 10 %) құрады [8]. Бұл көрсеткіш 2025 жылы 11,7 трлн. АҚШ доллары құрайды деп жоспарлануда. Қазақстан экономикасының құрылымында туризм маңызды сектор ретінде қарастырылмайды. Соңғы 4 жылда ЖІӨ-дегі туризмнің үлесі 3,7 %-дан 3,2 %-ға дейін төмендеді. Бұл Қазақстанда туризм саласының әлеуетін жеткіліксіз пайдалануды және бизнес жүргізудің шекті шарттарын көрсетеді.

2-кесте – Қазақстанда туристік арнайы экономикалық аймақтарды дамыту жағдайына SWOT-талдау

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
Қолайлы географиялық орналасу	Жеткілікті дамымаған инфрақұрылым
Мемлекет тарапынан қолдау	Цифрландыру және басқаруды автоматтандырудың төмен деңгейі
Ерекше туристік ресурстардың болуы	Билік пен инвесторлар арасындағы әлсіз үйлесім
Дамыған заңнамалық база	Халықаралық нарықтағы шектеулі маркетингтік стратегиялар
Мүмкіндіктер	Қауіп-қатерлер
Әлемдік туристік нарықтағы өсім	Туризмді дамыған елдер елдер тарапынан бәсеке

Заманауи цифрлық технологияларды енгізу	Экономикалық тұрақсыздық және сыртқы санкциялар
Мемлекеттік-жеке меншік әріптестікті дамыту	Халықаралық заңнамадағы және саясаттағы өзгерістер
Шетелдік инвестицияларды тарту	Экологиялық тәуекелдер және тұрақты дамуға қауіптер

SWOT-талдау нәтижелері туризм бағытындағы арнайы экономикалық аймақтардың күшті жақтары ретінде табиғи-рекреациялық әлеует пен мемлекеттік қолдауды, ал әлсіз тұстары ретінде инфрақұрылымның жеткіліксіз дамуы мен инвестициялық тәуекелдерді анықтады.

Туристік АЭА-ны мемлекеттік реттеу инвесторлар үшін жеңілдікті жағдайлар жасау және елдің туристік өнімінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру арқылы туристік саланы ынталандыруға бағытталған құқықтық, ұйымдастырушылық, қаржы-экономикалық және институционалдық шаралар жүйесін білдіреді.

Қазақстан Республикасында туристік АЭА-ның дамуы бірқатар проблемалармен шектеледі: көлік және сервистік инфрақұрылымның әлсіздігі, институционалдық үйлестірудің жеткіліксіздігі, инвестициялық белсенділіктің шектелуі және ойластырылған маркетингтік стратегияның болмауы. Арнайы экономикалық аймақтарда мемлекеттік басқару тетіктерінің дұрыс ұйымдастырылуы туризм саласындағы бәсекеге қабілеттілікті арттыруға, жаңа жұмыс орындарын құруға және аймақтық экономиканы әртараптандыруға мүмкіндік береді [9].

Қазақстанда туристік арнайы экономикалық аймақтарды дамыту шетелдік тәжірибені ескере отырып бірнеше бағыттар жүзеге асырылуы тиіс: нормативті-құқықтық базаны дамыту, ол ұлттық заңнаманы халықаралық стандарттар мен үздік үлгілерге сәйкес бейімдеу; инфрақұрылымды дамыту – көлік және сервистік объектілерді жаңғырту, тұрақты экожүйені қамтамасыз ету; басқаруды цифрландыру – процестерді оңтайландыру және ашықтығын арттыру үшін электронды сервистер мен платформалар енгізу; мемлекеттік-жеке-меншік әріптестікті белсендендіру – инвестиция тартуға және тәуекелдерді бөлуге жағдайлар жасау; маркетингтік жылжыту – халықаралық туристер мен инвесторларды тарту үшін кешенді стратегиялар әзірлеу [10].

Қорытынды

Жүргізілген зерттеу нәтижелері көрсеткендей, туристік бағыттағы арнайы экономикалық аймақтар өңірлік дамуды ынталандырудың, инвестициялар тартудың және бәсекеге қабілетті туристік өнімді қалыптастырудың маңызды құралы болып табылады. Әлемдік тәжірибеде туристік АЭА тиімділігі негізінен инфрақұрылымдық қамтамасыз етудің

жоғары деңгейімен, жеке сектордың белсенді қатысуымен, икемді реттеумен және басқаруға цифрлық тәсілдермен қамтамасыз етіледі.

Сонымен қатар, дамудың негізгі мүмкіндіктері ретінде халықаралық ынтымақтастық пен цифрлық технологияларды енгізу қарастырылса, қауіп-қатерлер жаһандық экономикалық тұрақсыздық пен бәсекелестік күшеюімен байланысты.

Осыған байланысты, туризм бағытындағы арнайы экономикалық аймақтарды тиімді мемлекеттік басқару үшін құқықтық-нормативтік базаны жетілдіру, институционалдық тетіктерді нығайту, стратегиялық жоспарлау мен мониторинг жүйесін дамыту қажет. Бұл шаралар Қазақстан мен ТМД елдерінде туристік арнайы экономикалық аймақтардың тұрақты дамуына және олардың әлемдік тәжірибеге сай тиімді жұмыс жасауына ықпал етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Hausmann, R.**, Special Economic Zones in Panama: A Critical Assessment?, CID Faculty Working Paper No. 326. – Boston: Harvard University. – 2017. – 93 p.

2 **Karachev, I.** Service and innovative special economic zones: advantages of localising international investments // Journal of Regional and International Competitiveness. – 2025. – Vol. 6. – No. 1. – P. 45–56. – <https://doi.org/10.52957/2782-1927-2025-6-1-45-56>.

3 **Карачев, И. А.** Методологические основы устойчивого развития специальных экономических зон в системе международных экономических отношений. – Москва: «Издательство «КноРус», 2025. – 560 с.

4 **Зиябеков, Б. З.** Специальные экономические зоны Казахстана как инструмент стимулирования экономического роста / Б. З. Зиябеков, Ю. О. Кабаканова, И. Б. Першина // Статистика, учет и аудит. – 2023. – № 3(90). – С. 47–52. – <https://doi.org/10.51579/1563-2415.2023-3.05>.

5 **Сапир, Е. В.** Специальные экономические зоны в мировой экономике: Учебное пособие / Е. В. Сапир, И. А. Карачев. – 1-е изд.. – Москва: Юрайт, 2022. – 149 с.

6 **Юрченко, А. А.** Китайская модель применения специальных экономических зон в эффективной интеграции системы мирохозяйственных связей / А. А. Юрченко, А. О. Михайленко // Экономика и предпринимательство. – 2024. – № 11(172). – С. 82–85. – <https://doi.org/10.34925/EIP.2024.172.11.011>

7 **Ахметов, Д. А.** Современные проблемы функционирования и управления специальной экономической зоной в Павлодарской области / Д. А. Ахметов, А. А. Титков // Вестник Торайғыров университета.

8 **Әлібай, Е. А.** Роль специальных экономических зон в государственной политике приграничных регионов Казахстана: пример СЭЗ Qyzyljar / Е. А. Әлібай, М. Ю. Онучко // Вестник Евразийского национального университета имени Л. Н. Гумилева. Серия: Политические науки. Регионоведение. Востоковедение. Тюркология. – 2024. – № 3(148). – С. 73–86. – <https://doi.org/10.32523/2616-6887/2024-148-3-73-86>.

9 **Чжоу, В.** Развитие специальных экономических зон: опыт Китайской Народной Республики / В. Чжоу, И. Н. Ленков // Финансы, деньги, инвестиции. – 2024. – № 2(90). – С. 33–38.

10 **Kangalakova, D. M.** Analysis of the digital representation of the activities of the special economic zones of the RK / D. M. Kangalakova, S. Zh. Ibraimova, Z. T. Satpayeva // Экономическая серия Вестника ЕНУ имени Л. Н. Гумилева. – 2025. – No. 2. – P. 66–79. – <https://doi.org/10.32523/2789-4320-2025-2-66-79>.

REFERENCES

1 **Hausmann, R.**, Special Economic Zones in Panama: A Critical Assessment', CID Faculty Working Paper – No. 326. – Boston: Harvard University – 2017. – 93 p.

2 **Karachev, I.** Service and innovative special economic zones: advantages of localising international investments // Journal of Regional and International Competitiveness. – 2025. – Vol. 6. – No. 1. – P. 45–56. – <https://doi.org/10.52957/2782-1927-2025-6-1-45-56>

3 **Karachev, I. A.** Metodologicheskie osnovy ustojchivogo razvitiya special'nyh jekonomicheskikh zon v sisteme mezhdunarodnyh jekonomicheskikh otnoshenij [Methodological foundations of the sustainable development of special economic zones in the system of international economic relations]. – Moskva: «Izdatel'stvo «KnoRus». – 2025. – 560 p.

4 **Zijabekov, B.Z.** Special'nye jekonomicheskie zony Kazahstana kak instrument stimulirovaniya jekonomicheskogo rosta [Special economic zones of Kazakhstan as a tool to stimulate economic growth] / B. Z. Zijabekov, Ju. O. Kabakanova, I. B. Pershina // Statistika, uchet i audit. – 2023. – № 3(90). – P. 47–52. – <https://doi.org/10.51579/1563-2415.2023-3.05>.

5 **Sapir, E.V.** Special'nye jekonomicheskie zony v mirovoj jekonomike: Uchebnoe posobie [Special economic zones in the global economy: A Study Guide] / E. V. Sapir, I. A. Karachev. – 1-e izd.. – Moskva: Jurajt, 2022. – 149 p.

6 **Jurchenko, A. A.** Kitajskaja model' primeneniya special'nyh jekonomicheskikh zon v jeffektivnoj integracii sistemy mirohozjajstvennyh svjazej [The Chinese model of the use of special economic zones in the effective integration of the system of global economic relations] / A. A. Jurchenko, A. O. Mihajlenko // Jekonomika i predprinimatel'stvo. – 2024. – № 11(172). – P. 82–85. – <https://doi.org/10.34925/EIP.2024.172.11.011>

7 **Ahmetov, D. A.** Sovremennye problemy funkcionirovaniya i upravleniya special'noj jekonomicheskoy zonoj v Pavlodarskoj oblasti [Modern problems of functioning and management of the special economic zone in Pavlodar region] / D. A. Ahmetov, A. A. Titkov // Vestnik Torajgyrov universiteta. Jekonomicheskaja serija. – 2024. – № 3. – P. 35–49. – <https://doi.org/10.48081/VMPV7863>

8 **Әлібай, Е. А.** Rol' special'nyh jekonomicheskikh zon v gosudarstvennoj politike prigranichnyh regionov Kazahstana: primer SJeZ Qyzyljar [The role of special economic zones in the state policy of the border regions of Kazakhstan: the example of the Qyzyljar FEZ] / E. A. Әлібай, М. Ю. Онучко // Vestnik Evrazijskogo nacional'nogo universiteta im. L.N. Gumileva. Serija: Politicheskie nauki. Regionovedenie. Vostokovedenie. Tjurkologija. – 2024. – № 3(148). – P. 73–86. – <https://doi.org/10.32523/2616-6887/2024-148-3-73-86>

9 **Chzhou, V.** Razvitie special'nyh jekonomicheskikh zon: opyt Kitajskoj Narodnoj Respubliki [Development of special economic zones: the experience of the People's Republic of China] / V. Chzhou, I. N. Lenkov // Finansy, den'gi, investicii. – 2024. – № 2(90). – P. 33–38

10 **Kangalakova, D. M.** Analysis of the digital representation of the activities of the special economic zones of the RK / D. M. Kangalakova, S. Zh. Ibraimova, Z. T. Satpayeva // Jekonomicheskaja serija Vestnika ENU im. L. N. Gumileva. – 2025. – No. 2. – P. 66–79. – <https://doi.org/10.32523/2789-4320-2025-2-66-79>.

09.10.25 ж. баспаға түсті.

31.10.25 ж. түзетулерімен түсті.

24.11.25 ж. басып шығаруға қабылданды.

А. Б. Тулаганов¹, *А. М. Атенова², Ж. М. Акимов³,
К. А. Утегенова⁴, С. Ж. Кельбетова⁵

¹Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, Республика Казахстан, г. Астана;

²Южно-Казахстанский Исследовательский университет имени М. Ауэзова, Республика Казахстан, г. Шымкент;

³Казахский университет технологии и бизнеса имени К. Кулажанова, Республика Казахстан, г. Астана;

⁴Кызылординский университет имени Коркыт Ата,
Республика Казахстан, г. Кызылорда;

⁵Актюбинский региональный университет имени К. Жубанова,
Республика Казахстан, г. Актобе.

Поступило в редакцию 09.10.25.

Поступило с исправлениями 31.10.25.

Принято в печать 24.11.25.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ ТУРИСТСКИМИ СПЕЦИАЛЬНЫМИ ЭКОНОМИЧЕСКИМИ ЗОНАМИ В КАЗАХСТАНЕ

В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования системы государственного управления специальными экономическими зонами туристского направления. Цель статьи – изучить теоретические и практические аспекты эффективного управления туристскими специальными экономическими зонами в мире и Казахстане, выявить их роль в социально-экономическом развитии и выработать предложения по совершенствованию механизмов управления. Задачи исследования: раскрыть сущность понятия специальной экономической зоны, проанализировать современное состояние туристских специальных экономических зон, сравнить зарубежный опыт, и предложить пути повышения эффективности государственного управления. В исследовании использовались такие методы, как системный анализ, сравнительный метод, статистический анализ данных, а также SWOT-анализ для оценки сильных и слабых сторон, угроз и возможностей. Исследование выявило основные проблемы в управлении туристскими специальными экономическими зонами, включая недостаточную координацию между государственными органами и инвесторами, маркетинговые ограничения и инфраструктурные барьеры. Были предложены направления для повышения эффективности управления, включая цифровизацию, развитие государственно-частного партнерства и совершенствование правовой базы. Полученные результаты позволяют обосновать предложения, направленные на совершенствование механизмов управления туристскими специальными экономическими зонами и увеличение их вклада в региональное развитие.

Ключевые слова: специальные экономические зоны, туристская инфраструктура, государственное управление, региональное развитие, инвестиционная политика, туризм, государственно-частное партнёрство.

*A. B. Tulaganov¹, *A. M. Atanova², Z. M. Akimov³,
K. A. Utegenova⁴, S. Zh. Kelbetova⁵*

¹L. N. Gumilyov Eurasian National University,
Republic of Kazakhstan, Astana;

²M. Auezov South Kazakhstan Research University,
Republic of Kazakhstan, Shymkent;

³K. Kulazhanov Kazakh University of Technology and Business,
Republic of Kazakhstan, Astana;

⁴Korkyt Ata Kyzylorda University, Republic of Kazakhstan, Kyzylorda;

⁵Aktobe Regional University named after K. Zhubanov,
Republic of Kazakhstan, Aktobe.

Received 09.10.25.

Received in revised form 31.10.25.

Accepted for publication 24.11.25.

WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF PUBLIC ADMINISTRATION OF TOURIST SPECIAL ECONOMIC ZONES IN KAZAKHSTAN

This article discusses the issues of improving the system of state management of special economic zones of the tourist destination. The purpose of the article is to study the theoretical and practical aspects of effective management of tourist special economic zones in the world and Kazakhstan, to identify their role in socio-economic development and to develop proposals for improving management mechanisms. The objectives of the research are to reveal the essence of the concept of a special economic zone, analyze the current state of tourist special economic zones, compare foreign experience, and suggest ways to improve the effectiveness of public administration. The study used methods such as system analysis, comparative method, statistical data analysis, and SWOT analysis to assess strengths and weaknesses, threats, and opportunities. The study revealed the main problems in the management of tourist special economic zones, including insufficient coordination between government agencies and investors, marketing restrictions and infrastructural barriers. Areas for

improving management efficiency were proposed, including digitalization, the development of public-private partnerships and the improvement of the legal framework. The results obtained make it possible to substantiate proposals aimed at improving the management mechanisms of tourist special economic zones and increasing their contribution to regional development.

Keywords: special economic zones, tourism infrastructure, public administration, regional development, investment policy, tourism, public-private partnership

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ АҚПАРАТ

Абдраманова Гүлжан Куанбекқызы, экономика ғылымдарының кандидаты, доцент м.а., «Туризм» кафедрасы, Экономика факультеті, Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ., 010000, Қазақстан Республикасы, e-mail: abdramanova_gk@enu.kz, <https://orcid.org/0009-0007-3050-3679>

Абинова Альфия Юрьевна, PhD, ассоц. профессоры, «Халықаралық бизнес» кафедрасы, Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, Алматы қ., 50022, Қазақстан Республикасы, e-mail: zakerya@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0007-2793-5040>

Абраменко Александр Павлович, Әлеуметтік ғылымдар магистрі, «Ертіс» инновациялық-технологиялық парк, патентанушы, Торайғыров университеті, Павлодар қ., 140008, Қазақстан Республикасы, e-mail: alexabr123@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-7462-5340>

Абылайханова Тана Абылайхановна, философия докторы (PhD), Экономика, менеджмент және қаржы кафедрасының сениор-лекторы, Сәрсен Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан Университеті, Өскемен қ., 070002, Қазақстан Республикасы, e-mail: tablaihanova@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-3934-0606>

Айдосова Айша Айдосовна, магистр экономических наук, Алматы технологиялық университеті, Алматы қ., А05Н0Е2, Қазақстан Республикасы, e-mail: aidossovaa@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0001-3522-0412>

Акимов Жақсылық Макмутұлы, PhD, «Туризм және сервис» кафедрасы, ассистент-профессоры, Қ. Құлажанов атындағы Қазақ технология және бизнес университеті Астана қ., 010000, Қазақстан Республикасы, e-mail: akimov404@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-5476-9742>

Алиев Акежан Серікұлы, «Есеп және аудит» мамандығы бойынша докторант, Экономика факультеті, Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ., 10000, Қазақстан Республикасы, e-mail: akezhan1999@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-6595-8840>

Алиева Жанар Салимовна, экономика ғылымдарының магистрі, бухгалтер, BS-GROUP CONSTRUCTION, Астана қ., 010009, Қазақстан Республикасы, e-mail: alieva_zhs@mail.ru, <https://orcid.org/0009-0005-1442-1492>

Альназарова Гульмира Жаңабекқызы, аға оқытушы, Бизнес, білім және құқық факультеті, Инновациялық Евразия университеті, Павлодар қ., 140000, Қазақстан Республикасы, e-mail: g.alnazarova@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-8541-287X>

Теруге 19.12.2025 ж. жіберілді. Басуға 30.12.2025 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

34,01 Мб RAM

Шартты баспа табағы 17,4

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: А. К. Мыржикова

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс №

Сдано в набор 19.12.2025 г. Подписано в печать 30.12.2025 г.

Электронное издание

34,01 Мб RAM

Усл.п.л. 17,4. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: А. К. Мыржикова

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4493

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz

www.vestnik-economic.tou.edu.kz